

РЕЦЕНЗІЇ

DOI: 10.33270/01232502.187
УДК 343.85:343.346

Актуальні проблеми запобігання кримінальним правопорушенням у сфері безпеки дорожнього руху та експлуатації автомобільного транспорту

Рец. на кн.: Рудик М. М. *Запобігання кримінальним правопорушенням у сфері безпеки дорожнього руху та експлуатації автомобільного транспорту в Україні* : монографія. Київ : ТБЦ, 2023. 405 с.

БЕСЧАСТНИЙ Віктор*

доктор наук з державного управління, доктор юридичних наук, професор, керівник секретаріату Конституційного Суду України
м. Київ, Україна
ORCID: <https://orcid.org//0000-0003-2491-773X>

Відповідно до ст. 3 Конституції України, ключові принципи політики держави в галузі забезпечення прав людини та громадянина є такими: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави».

У надскладних реаліях сьогодення, в умовах побудови демократичної, соціальної, правової держави європейського рівня Україна переживає перехідний період, коли в усіх сферах життя суспільства відбуваються масштабні реформаторські процеси та дедалі очевиднішими стають як позитивні результати змін, так і негативні явища й тенденції, які засвідчують складність, суперечливість і повільність руху країни до світових стандартів.

Транспортна галузь є однією з базових галузей економіки, до якої належить розгалужена мережа автомобільного, залізничного транспорту й авіаційних сполучень, аеро- й морські порти, річкові термінали, вантажні митні термінали тощо, що створює передумови для задоволення потреб користувачів у наданні транспортних послуг і розвитку бізнесу. У цій галузі ключова роль належить автомобільному транспорту, адже кількість автомобілів на автошляхах України зросла майже в п'ять разів і на сьогодні автомобільна транспортна система країни налічує понад 10 млн транспортних засобів, серед яких 7 млн легкових автомобілів, близько 250 тис. автобусів, 1,3 млн вантажних автомобілів і понад 840 тис. одиниць мототранспорту. У Законі України «Про дорожній рух» (1993 р.), який є базовим нормативно-правовим актом і регулює суспільні відносини у сфері дорожнього руху та його безпеки, визначено правові й соціальні засади дорожнього руху для захисту життя та

Історія статті:

Отримано: 28.02.2023
Переглянуто: 22.03.2023
Прийнято: 25.04.2023

Рекомендоване посилання:

Бесчастний В. Актуальні проблеми запобігання кримінальним правопорушенням у сфері безпеки дорожнього руху та експлуатації автомобільного транспорту : рец. на кн. Рудика М. М. «Запобігання кримінальним правопорушенням у сфері безпеки дорожнього руху та експлуатації автомобільного транспорту в Україні». *Філософські та методологічні проблеми права*. 2023. № 1 (25). С. 187–189. doi: 10.33270/01232502.187.

*Відповідальний автор

© Бесчастний В., 2023

здоров'я громадян, створення безпечних і комфортних умов для учасників руху та охорони довкілля, а також установлено право учасників дорожнього руху на вільне й безперешкодне пересування дорогами відповідно до чинних загальнообов'язкових правил і право на безпечні умови пересування, які має гарантувати держава.

За статистичними даними, автомобільний транспорт є джерелом підвищеної небезпеки. Так, 2021 року зафіксовано 13 493 кримінальні правопорушення проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, що становить у середньому 4,1 % усіх облікованих в Україні посягань. Майже всі такі кримінальні правопорушення є злочинами (11 881, тобто 88,1 %). Натомість частка кримінальних проступків є незначною – 11,9 % (1612 діянь)¹. У структурі такої злочинності ключове місце належить порушенням правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами (ст. 286 Кримінального кодексу України).

Через брак чітких стратегічних орієнтирів державна діяльність у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху та експлуатації автомобільного транспорту набула безсистемного й неузгодженого характеру, тому потрібно формувати нову кримінологічну політику безпеки дорожнього руху в цій сфері, котра матиме комплексний міжгалузевий характер, конкретні вимірні цілі, ґрунтуватиметься на системі планових документів, підкріплюватиметься дієвим правовим механізмом запобігання кримінальним правопорушенням, буде складником єдиної політики національної безпеки. За цих умов нагальною є потреба в переосмисленні проблеми забезпечення безпеки дорожнього руху та експлуатації автомобільного транспорту, розробленні оптимальної кримінологічної моделі, здатної мінімізувати процеси криміналізації суспільних відносин у межах наукової доктрини – кримінологічної політики, яка визначатиме правовий та організаційно-праксеологічний інструментарій запобіжних заходів впливу на злочинність у цій сфері.

У монографії М. М. Рудика запропоновано цілісний доктринальний підхід до кримінологічного забезпечення безпеки дорожнього руху та експлуатації автомобільного транспорту в Україні, що дало змогу використати сучасну теорію кримінології, положення законодавства, правозастосовну практику для обґрунтування шляхів

виконання стратегічних завдань формування та реалізації кримінологічної політики за цим напрямом, зокрема: здійснено комплексне кримінологічне дослідження запобігання кримінальним правопорушенням у сфері безпеки дорожнього руху та експлуатації автомобільного транспорту; розкрито основні теоретико-правові засади запобігання кримінальним правопорушенням у сфері безпеки дорожнього руху та експлуатації автомобільного транспорту через аналіз генезису, поняття, сутності, особливостей суспільної небезпеки, кримінальної відповідальності й зарубіжного досвіду запобігання їм; надано кримінологічну характеристику кримінальних правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху та експлуатації автомобільного транспорту; розкрито стан і тенденції, виокремлено детермінанти вчинення кримінальних протиправних дій, акцентовано на кримінологічній характеристиці особи злочинця та потерпілого; окреслено концептуальні основи формування та реалізації кримінологічної політики, а також сформульовано наукове бачення та розроблено заходи із запобігання кримінальним правопорушенням у цій сфері з урахуванням віктимологічних аспектів проблеми; запропоновано авторське бачення системи та методики віктимологічного моніторингу сучасної криміногенної ситуації у сфері безпеки дорожнього руху як передумови віктимологічного моделювання, здійснення віктимологічного прогнозування та планування заходів запобігання правопорушенням у цій сфері.

Варто зауважити, що автор розробив комплексну кримінологічну методику запобігання кримінальним правопорушенням у сфері безпеки дорожнього руху та експлуатації автомобільного транспорту в Україні, яка ґрунтується на критичному опрацюванні положень кримінології, кримінального права, кримінального процесу, оперативно-розшукової діяльності, аналізі законодавства й правозастосовної практики, у якій розкрито зміст елементів кримінологічної характеристики з виокремленням відомостей про її стан і тенденції, детермінанти, кримінологічні ознаки осіб, а також обґрунтовано зв'язок таких елементів із формуванням і реалізацією кримінологічної політики, діяльністю окремих органів сектору безпеки (прокуратури, Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України, Міністерства інфраструктури України) з подальшим розробленням і вибором дієвих праксеологічних заходів запобігання.

Зазначену методику було реалізовано в авторській Стратегії забезпечення безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту на період до 2030 року з урахуванням зарубіжного досвіду формування та реалізації кримінологічної політики, що передбачає комплекс заходів скоординованого впливу на чинники злочинності за такими напрямками: доктринальні засади стратегії запобігання кримінальним правопору-

¹ Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. *Офіс Генерального прокурора України*: [сайт]. URL: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>; Про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення. *Офіс Генерального прокурора України*. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-osib-yaki-vchinili-kriminalni-pravoporushennya-2>; Кримінальна ситуація в Україні: основні тенденції. 2021 рік: монографія / авт. кол.: М. Г. Вербенський, О. Г. Кулик, І. В. Наумова та ін.; за заг. ред. М. Г. Вербенського. Вінниця: Твори, 2022. 340 с.

шенням у сфері безпеки дорожнього руху; правові й організаційні основи реалізації стратегії запобігання цим правопорушенням (розвиток і вдосконалення вітчизняного законодавства та модернізація системи управління безпекою дорожнього руху); удосконалення правозастосовної практики органів сектору безпеки за визначеними пріоритетами: поліпшення технічного стану, експлуатаційних характеристик і пропускнуої спроможності автомобільних доріг; забезпечення високої якості підготовки водіїв; підвищення дорожньо-транспортної культури населення, надійності й безпечності транспортних засобів; удосконалення медичного та наукового забезпечення; активізація міжнародного співробітництва.

Отже, забезпечення безпеки дорожнього руху – одна з найактуальніших соціально-економічних проблем, яка потребує перегляду державної політики щодо забезпечення кримінологічної безпеки на транспорті, адже в умовах глобалізації та докорінних змін політичних, соціально-економічних й ідеологічних цінностей суспільного устрою України злочинність стала суттєвою загрозою для національної безпеки й демократичного розвитку, а воєнні дії на території України

посилили соціальну незахищеність населення. Багатоаспектний і комплексний характер проведеного дослідження, значення результатів цієї роботи для зміцнення української держави, нагальність питання протидії злочинності в реаліях сьогодення дають змогу зарахувати вказану працю до переліку цікавих наукових робіт з обраної проблематики, роблять її своєчасною та актуальною. Монографія «Запобігання кримінальним правопорушенням у сфері безпеки дорожнього руху та експлуатації автомобільного транспорту» вирізняється ґрунтовністю правового аналізу, виваженістю та коректністю наукової полеміки, умілим добором матеріалу. Одержані науково обґрунтовані результати дослідження сприяють розв'язанню важливої для юридичної науки та правоохоронної діяльності проблеми. Робота визначає, доповнює й уточнює низку положень теоретичного, правового та праксеологічного характеру. Праця буде корисною для науковців, викладачів, аспірантів і студентів закладів вищої освіти юридичного профілю, працівників органів кримінальної юстиції, фахівців органів державної влади, суддів та всіх тих, хто цікавиться проблемами боротьби зі злочинними виявами у вказаній сфері.

Actual Problems of Prevention of Criminal Offenses in the Field of Traffic Safety and Operation of Road Transport

*Review of the book: Rudyk M. Prevention of criminal offenses in the field of traffic safety and operation of road transport in Ukraine : monograph.
Kyiv : 7BC, 2023. 405 p.*

BESCHASTNYI Viktor

Doctor of Public Administration, Doctor of Law, Professor, Head of the Secretariat of the Constitutional Court of Ukraine

Kyiv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2491-773X>